

ВИБІР ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИК

При обґрунтуванні стратегії формування позикових ресурсів підприємства важливим є вибір джерел і визначення найвигідніших для підприємства умов їх залучення. Організація цієї роботи передбачає врахування певних правил, що обумовлюють ефективну політику підприємства щодо залучення банківських позик [1].

По-перше, слід звертатися за позиками одночасно до кількох банківських установ. Це забезпечить не тільки збільшення шансів на успіх, а й закладе основи для подальших стосунків з цими джерелами інвестицій. Дотримання цього правила забезпечить підприємству приплив вільного капіталу в необхідному обсязі і в потрібний час.

По-друге, найдоцільнішим є звертання до банків чи фінансових компаній, які вже мають досвід інвестування проектів у вашій галузі, а значить, можуть порівняти співвідношення доходу та ризику від реалізації інвестиційного проекту.

По-третє, доцільно дещо збільшувати обсяг кредитних ресурсів, що позичаються в банку, порівняно з плановою потребою в них. Це дасть змогу мати страховий запас коштів на непередбачені обставини.

Для вирішення завдання вибору оптимальних умов залучення кредиту підприємство повинно мати інформацію, що дає змогу дати оцінку стану та тенденції змін на ринку кредитних ресурсів. Така інформація може бути отримана шляхом організації постійного відстеження (моніторингу) ринку кредитних ресурсів [2].

Моніторинг ринку кредитних ресурсів передбачає отримання інформації з наступних питань.

1. Перелік банків, які функціонують у районі діяльності підприємства, що дає змогу оцінити рівень конкурентності на даному сегменті ринку.

2. Перелік банківських послуг, які надаються, та активність банків щодо їх надання.

3. Рейтингова оцінка діяльності банків, яка представлена системою оціночних коефіцієнтів, що дають можливість оцінити надійність банків, їх прибутковість, ефективність діяльності, напрямки використання і структуру активів банків.

4. Відсоткові ставки за користування кредитними ресурсами по різних банках і динаміка їх зміни. На основі цієї інформації можуть бути розраховані рівні середньоринкової, мінімальної і максимальної відсоткової ставки, вивчена відсоткова політика окремих банків і фактори, які її визначають.

5. Умови надання кредитів окремими банками (термін надання; вид кредитних ставок, що застосовуються (фіксована або плаваюча, відсоткова або облікова); розмір ставок комісій і зборів, перелік та розмір пільг і санкцій, які передбачаються і т. п.).

На основі отриманої інформації підприємство здійснює розрахунок показників кредитної привабливості окремих банків, (табл. 1).

Визначивши банки, які можуть бути потенційними кредиторами підприємства, переходять до детальнішого вивчення умов отримання кредиту в кожному з них і вибору на цій основі найоптимальнішого варіанту кредитування.

До найважливіших умов отримання кредиту, що впливають на ефективність залучення підприємством банківських позик, належать наступні [3].

1. Порядок розрахунку платежів за позики – за відсотковою чи обліковою ставкою. Отримання кредиту за відсотковою ставкою – вигідніше, ніж за обліковою, якщо вони встановлені в однаковому розмірі, оскільки відсоткова ставка застосовується до теперішньої вартості отриманого кредиту, а облікова ставка – до суми, яка підлягає поверненню, що збільшує витрати щодо виплати відсотків.

2. Час виплати відсотків (порядок виплати відсотків – авансовий платіж, або з певного терміну,

або при поверненні). Інтересам підприємства відповідає найбільш пізній період виплати відсотків, оскільки в цьому випадку збільшується сума кредитних ресурсів, що реально використовується.

Таблиця 1

Показники кредитної привабливості комерційного банку з точки зору підприємства-позичальника

№ з/п	Показник та його короткий зміст	Методика розрахунку показника
1.	Рівень кредитної привабливості, що характеризує співвідношення між ставкою позикового відсотка конкретного банку та середньою ставкою позикового відсотка по даному регіону	Рівень позикового відсотка банку
		Рівень середньоринкової ставки позикового відсотка
2.	Співвідношення темпів зміни ставки позикового відсотка банку та середньоринкової ставки, яке дає змогу оцінити політику банку щодо встановлення вартості банківської позики	Темп зміни позикового відсотка банку
		Темп зміни середньоринкової ставки позикового відсотка
3.	Коефіцієнт достатності капіталу банку, який характеризує здатність банку захистити кредиторів і вкладників	Власні кошти банку
		Залучені кошти Нормативне значення 25%
4.	Коефіцієнт платоспроможності банку, що характеризує здатність банку своєчасно та в повному обсязі виконати свої платіжні зобов'язання	Власні кошти банку
		Сумарні активи банку, скориговані на відповідні коефіцієнти за ступенем ризику. Нормативне значення > 8%
5.	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Кошти на кореспондентському рахунку та в касі
		Розрахункові та поточні зобов'язання. Нормативне значення > 20%
6.	Коефіцієнт загальної ліквідності	Загальні активи банку
		Загальні зобов'язання банку. Нормативне значення > 100%
7.	Прибутковість власного капіталу банку та всіх його активів, що дає узагальнену оцінку ефективності діяльності банку, його економічної стабільності та перспектив розширення масштабів діяльності	Прибуток банку x 100
		Власний капітал x Прибуток банку 100
		Сума активів банку
8.	Коефіцієнт інвестування, що характеризує максимальний обсяг придбання банком цінних паперів акціонерних товариств і боргових зобов'язань підприємств	25% власних коштів банку

3. Вид відсоткової ставки (фіксована чи плаваюча; якщо плаваюча, – то період її коригування). Найвигіднішою умовою кредитування є фіксована відсоткова ставка, розмір якої залишається сталим упродовж всього періоду дії кредитного договору.

4. Періодичність виплати відсотків (у конкретні терміни або через певний інтервал часу). Для спрощення процедури розрахунку величини сплачуваних відсотків і полегшення контролю за своєчасністю їх виплати більш поширеною є виплата відсотків ануїтетними платежами, тобто рівномірними сумами через рівні проміжки часу.

5. Порядок погашення кредиту (частинами з певного періоду чи в кінці терміну використання кредитних ресурсів). Якщо підприємство має можливість ефективного використання кредитних ресурсів, то найвигіднішим є погашення кредиту в найбільш пізні терміни або в кінці терміну.

6. Форма забезпечення (гарантії) повернення кредиту (застанва, гарантія третіх осіб, страхування). Можливий обсяг надання кредиту встановлюється банком з урахуванням ризику ліквідності об'єктів застави, розміру ставки позикового відсотка, періоду кредитування та інших факторів (як правило, встановлюється у розмірі 1,25 – 1,5).

Розглянуті умови надання кредиту впливають на вартість кредиту, під якою розуміють обсяг сукупних витрат торговельного підприємства, пов'язаних з його використанням.

Вартість кредиту ($B_{кр}$) може бути розрахована за такою формулою [3]:

$$B_{кр} = ПВ + ДВ,$$

де $ПВ$ – фактична сума витрат на оплату відсотків за користування кредитом; $ДВ$ – додаткові витрати в зв'язку з отриманням та обслуговуванням кредитного договору.

Фактична сума витрат на оплату відсотків за користування кредитом визначається, виходячи з усіх умов отримання кредиту, тобто з урахуванням встановленої ставки позикового відсотка, порядку її коригування, графіка сплати та інших умов.

Конкретний розмір ставки позикового відсотка розраховується банком з урахуванням її складових: ставки позикового відсотка, базова; ризикової надбавки при кредитуванні i -того кредитопозичальника [2].

Розмір ризикової надбавки визначається залежно від показника фінансової стійкості підприємства-кредитопозичальника.

До складу додаткових витрат з отримання та обслуговування позики належать: комісійна винагорода за зобов'язання зарезервувати і надати розпорядження позичальника необхідні кредитні ресурси; комісійна винагорода за розробку кредитного договору та коригування його умов; оплата послуг з експертизи та оцінки вартості об'єкта застави; державне мито, що сплачується за нотаріальне оформлення кредитної угоди та договору застави; страхова премія; інші додаткові витрати.

Визначення вартості кредиту за різними джерелами та умовами його отримання є основною для вибору найефективнішого варіанту кредитування підприємства.

Узагальнюючу кількісну оцінку ефективності того чи іншого варіанта отримання кредиту підприємством дає змогу дати спеціальний показник – Грант-елемент. В основі його розрахунку лежить порівняння платежів відповідно до умов, запропонованих окремими банками, із середньоринковими умовами залучення кредиту. Для розрахунку значення Грант-елемента ($Г_e$) використовується формула [2]:

$$Г_e = [1 - (ТВОК_i / ТВОК_{ср})] \times 100,$$

де $ТВОК_i$, $ТВОК_{ср}$ – відповідно, теперішня вартість витрат з обслуговування кредиту, отриманого на умовах i -того банку-кредитора, та виходячи з середньоринкових умов надання банківських позик.

Значення Гранд-елемента розраховується за кожним з потенціальних кредиторів та за кожною з умов отримання кредиту. Критерієм вибору найефективнішого варіанту отримання кредиту є позитивне максимальне значення Грант-елемента серед потенційних кредиторів.

Література

1. *Фінанси. Грошовий обіг. Кредит: Підручник для вузів.* / Під ред. проф. Л. А. Дробозиної. – М.: Фінанси, 1997.
2. *Основи банківської справи* / Мороз П. П. – К., 1994 р.
4. *Гроші та кредит.* М. І. Савчук, А. М. Мороз та інші, Київ – 1992.